

Historische Stadsweg

Groningen – Farmsum

In sages van rond het jaar 700 komt de stadsweg al voor. Koning der Friezen Radboud (overleden 719) springt dan op zijn paard over de Eems van Knock naar Oterdum. Archeologisch Onderzoek op en langs de Stadsweg duidt er op dat de weg al in de elfde / twaalfde eeuw bestond. Het was de handelsroute tussen de stad Groningen en Knock in Ost-Friesland. Vandaar sloot hij aan op de handelsroute naar de Baltische staten.

Stadsweg, Markering

Goudkantoor, Grote Markt, Groningen

Tot 1970 was het deel Oostersluis in Groningen tot Winneweer nog grotendeels “origineel”. Na 1970 is door de wijk Leeuwenborg een deel van de stadsweg verdwenen. Eind 2016 is het deel Leeuwenborg naar Ten Boer verdwenen onder € 4,5 miljoen aan beton en plastic, een fietspad Plus. Eeuwig jammer. Te meer daar er op 500 meter parallel al een “fietspad Plus” ligt langs het Damsterdiep.

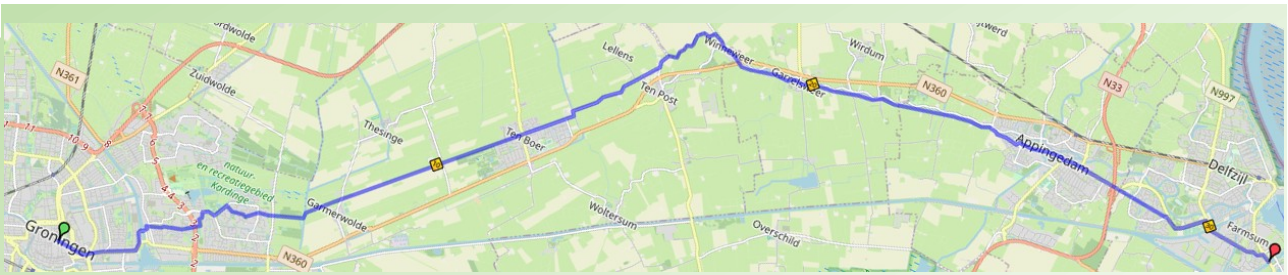
Het deel Winneweer naar Farmsum is in de loop van de tijd meegegroeid met de eisen van de tijd en is al decennia verhard. Het originele deel van Farmsum naar Oterdum is, na 1958, geleidelijk verdwenen door de ontwikkeling van industrieterrein Oosterhorn. Sinds midden 70tiger jaren is Oterdum ook niet meer. Door het op deltahoogte brengen van de zeedijk van de Eems is het verdwenen onder de zeedijk. Wat rest is het kerkhof van Oterdum. Deze is nadat de zeedijk klaar was weer teruggeplaatst.

Het origineelste stuk van de stadsweg is nu nog te vinden tussen Pierewiets hokje en voormalig blokhuis Muda. Een versterkte plaats van de stad Groningen. Op dit stuk kom je ook langs het voormalige borg Tammingahuizen.

In 2015 is in het kader van “De Stadsweg een druk bezochte route” de route gemarkeerd vanaf het Waagplein in Groningen tot aan industrieterrein Oosterhorn bij Farmsum. Op de route zijn ook vijf informatiepanelen geplaatst. Helaas is het informatiepaneel bij Ten Boer verdwenen en is de routemarkering hier en daar onduidelijke of niet meer aanwezig.

De lengte van de route is een kleine 32 kilometer. De GPX van de route staat op afstand meten en komt 98% overeen met de gemarkeerde route. Alleen in Leeuwenborg wijkt de route af. I.p.v. door de woonwijk gaat hij over de Le Roy Stadsweg.

Route op afstand meten: <https://afstandmeten.nl/index.php?id=2623236>

Historische Stadsweg, 32 kilometer van Groningen naar Framsum

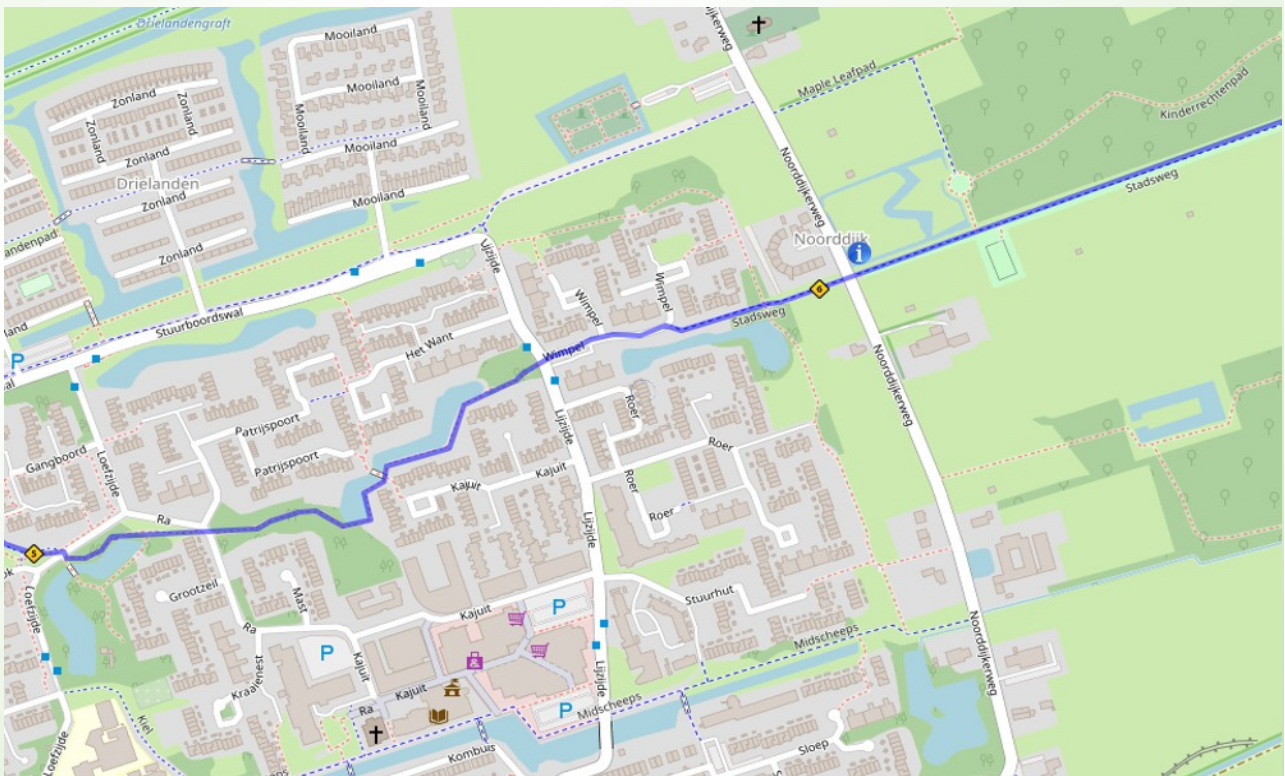
Op de route zijn vijf informatiepanelen geplaatst. Op deze informatiepanelen staat per traject lokale informatie. De informatie van elke van de panelen is hier verzameld. Ook zijn er kaartjes waarop is te zien waar de panelen staan. De vijf verschillende trajecten zijn: Groningen, Ten Boer, Garrelsweer, Appingedam en Delfzijl.

Informatiepaneel

Bij een start vanaf de Waagplein in Groningen staat het eerste informatiepaneel, traject Groningen, net voor het Bevrijdingsbos Groningen. Links een voorbeeld van de informatiepanelen. Dit is het informatiepaneel van traject Groningen op iets meer dan 6,1 kilometer. Informatiepaneel traject Ten Boer is helaas niet meer aanwezig. Alleen de sokkel staat er nog. Nummer drie, traject Garrelsweer staat op 19,5 kilometer bij de brug in Garrelsweer. Informatiepaneel traject Appingedam staat op 25 kilometer en de laatste staat op 27,8. Echter let op, deze staat tientallen meters naast de route.

Informatiepaneel Groningen

Eerste informatiepaneel net voor het Bevrijdingsbos, kilometerpunt 6,1

Waaggebouw, Grote Markt, Groningen

Goudkantoor

Het Goudkantoor is als historisch element prominent aanwezig op de Grote Markt. In de 17de eeuw werd hier belasting geïnd en goud gewaarmerkt. Het Waagplein dankt zijn naam aan het feit dat hier alle handelswaar werd gewogen. Op de Grote Markt werd de handelswaar vervolgens verder verhandeld en verkocht. Voor de verkoop in de provincie werden de goederen of dieren via de Stadsweg en het Damsterdiep vervoerd. Het Goudkantoor staat op het Waagplein. In Groningen het startpunt van de Historische Stadsweg

Oostersluis

Oostersluis, na 2 kilometer. Hier komen het Van Starckenborghkanaal en het Eemskanaal samen.

Nog niet zo lang geleden bruide het hier van de bedrijvigheid. De Groninger scheepsbouw is ontstaan door de turfvaart. Vanaf de 18de eeuw werden er ook schepen gebouwd voor de binnenvaart. Rond de eerste Wereldoorlog waren er meer dan 2.000 mensen werkzaam in deze bloeiende bedrijfstak. De economische recessie, de industrialisatie en de beperkingen die de kanalen met zich meebrachten zorgden voor een neerwaartse spiraal. De beelden in de kademuur kregen de titel “Ooster-, Noorder-, Wester- en Zuiderling” en zijn in 1938 gemaakt door Gijs Jacobs van den Hof.

Scheepswerf Niestern

Kademuur Oostersluis

Lewenburg

boerderij De Leeuwenborg

Op 3 kilometer afstand van de Grote markt staat monumentale boerderij De Leeuwenborg. De naamgever voor de Groninger wijk Lewenburg. De boerderij dankt op haar beurt haar naam aan de borg van de familie Lewe, die hier in de buurt stond. Verderop in de route kom je nog meer boerderijen, voormalige borgen en andere plekken tegen met intrigerende namen. Ook deze namen hebben een betekenisvolle oorsprong en kunnen op hun beurt weer van invloed zijn of zijn geweest op latere naamgeving.

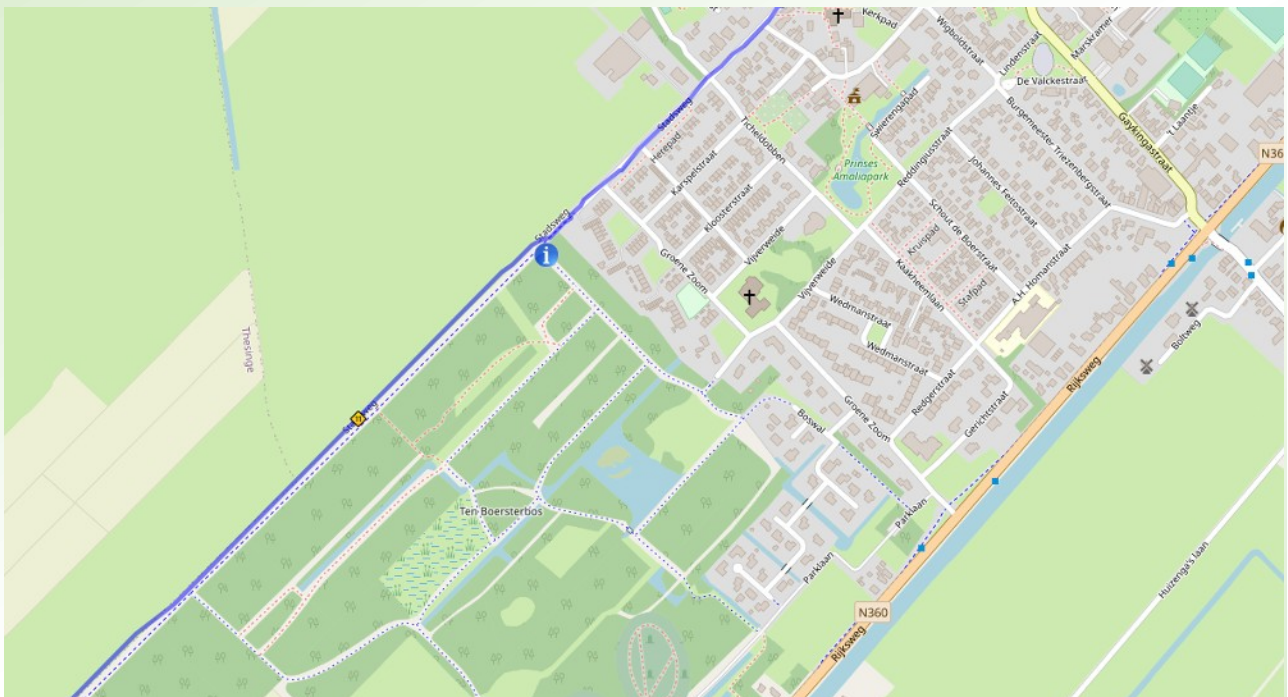

Le Roy markering Stadsweg

Le Roy gebied, een markante stadtuin

In 1973 betrok de gemeente Groningen de tuinarchitect Louis Le Roy bij de groeninrichting van de nieuwe wijk Lewenborg. De filosofie van Le Roy was om eerste in de openbare ruimte in te grijpen om vervolgens de natuur zijn gang te laten gaan. Hierbij maakt hij gebruik van onder meer restmateriaal van stratenmakers en stapelmuren zonder cement. Dat is weer eens wat anders dan een keurig aangeharkte tuintjes en gemaaide gazonnetjes! In de route is ongeveer 800 meter Le Roy gebied opgenomen. Het start na 5 kilometer.

Informatiepaneel Ten Boer

Informatiepaneel Ten Boer staat op ongeveer 11,5 kilometer

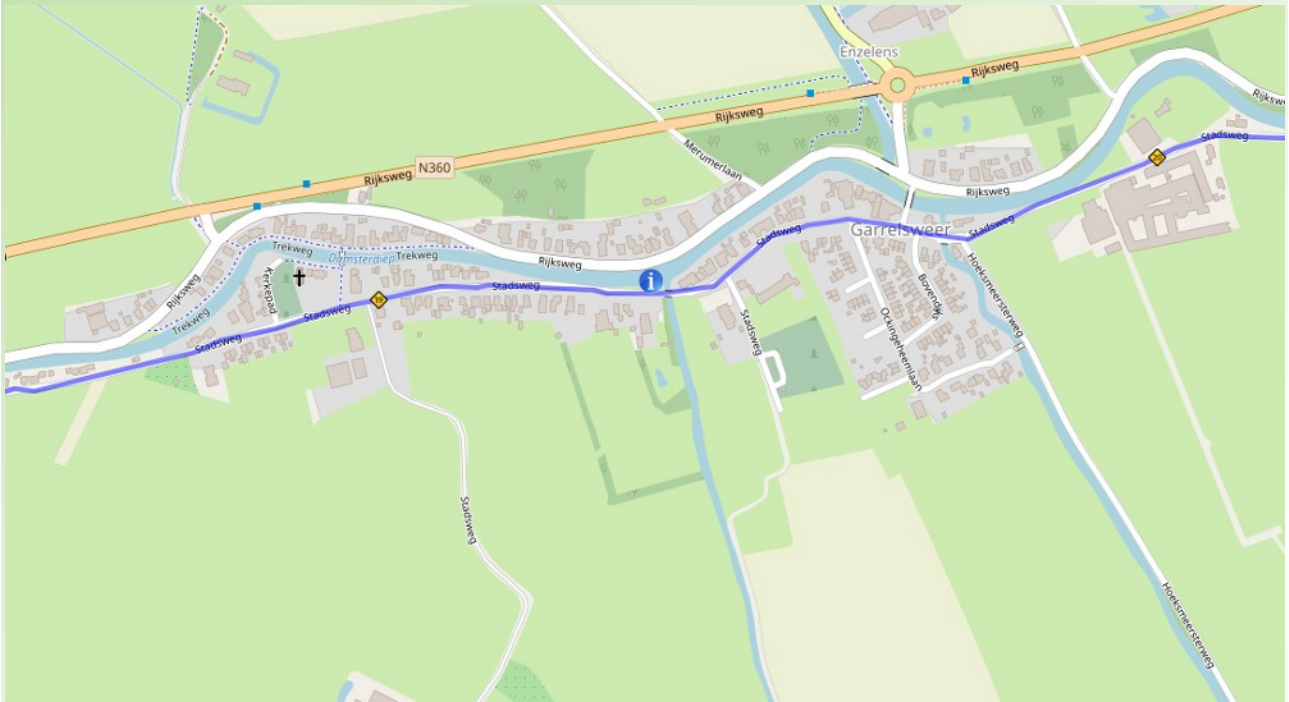

Helaas informatiepaneel ontbreekt

Hier staat hij er nog. Iemand die weet wat er op stond of weet waar het informatiepaneel is gebleven, laat het weten!

Informatiepaneel Garrelsweer

Informatiepaneel Garrelsweer staat op ongeveer 19,4 kilometer

Voor alle informatiepanelen geldt dat de informatie die wordt gegeven soms over iets gaat waar je al bent geweest en soms over iets wat nog gaat komen. Op de borden zelf heeft elke informatie een nummer die weer terug te vinden is op de kaart op het informatiepaneel. In de beschrijving staat het aantal kilometer vanaf het startpunt om de locatie aan te geven.

Krøddeburen

Krøddeburen

Na 15,5 kilometer komen we in Krøddeburen. Dit buurtschap vormde de grens tussen het kerspel Wittewierum aan de oostkant en het kerspel Stedum aan de westkant. Het hoogste punt van het buurtschap op de hoek met de Stadsweg, was de oude gerichtsplaats. Hier stond tot 1769 de Kaak (schandpaal). Het punt heette in de volksmond de Galgenberg.

Tammingahuizen

Borgterrein Tammingahuizen

Op dit onverharde tracé van de Stadsweg loop je nog net zoals in de middeleeuwen, door het (natte) gras midden in het landschap met al zijn ontberingen en bekoringen. Tot 1650 zag de belangrijkste verbinding tussen Groningen en Ost-Friesland er zo uit. Halverwege dit onverharde tracé (16,5 kilometer) ligt de oprit naar Tammingahuizen.

Garrelsweer

18,5 kilometer onderweg en we zien de eerste huizen van Garrelsweer. Eens was dit kleine dorp aan de meanderende Damsterdiep het centrum van de handel. Een belangrijk knooppunt aan de oever van de Fivel en de Delf. In de 17e eeuw wordt vanaf Ten Post het Damsterdiep doorgegraven naar Groningen. Met de komst van het Eemskanaal in 1876 wordt het scheepsverkeer over het Damsterdiep minder en wordt het steeds rustiger in Garrelsweer.

Groeten uit Garrelsweer

Steenfabriek Enzelens

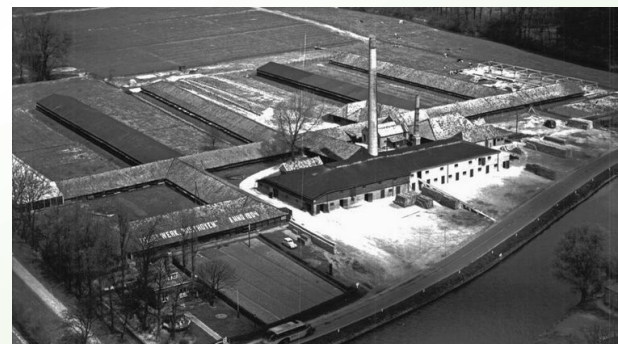
Bij 20 kilometer staat Steenfabriek Enzelens. Hier werd al sinds 1686 de vette ijzerhoudende maar kalkarme Groninger zeeklei gebruikt als grondstof voor het bakken van steen. De verhouding van kalk en ijzeroxide bepaalt de rode kleur van de stenen die bekend zijn onder de naam Groninger Rood. De zogeheten Enzeler Tichels werden in deze fabriek gemaakt. In 1969 is de fabriek gesloten.

Steenfabriek Enzelens met directeurswoning

Rusthoven, ruïne steenfabriek en borg

De borg Rusthoven is gebouwd in 1686 door Joahn van Eeck, burgemeester van Groningen. Zijn vader stichtte het nabijgelegen Ekenstein een zogenaamde tichelborg. Soms bouwde de eigenaar van een steenfabriek een dergelijke borg voor zichzelf. Groningen kende een bloeiende steenindustrie. Begin 1900 draaiden meer dan 80 steenfabrieken op volle toeren met een productie van ca 12 miljoen stenen per jaar. In 1965 ging de steenfabriek failliet. De ruïne steenfabriek en borg Rusthoven is na 22 kilometer te zien op de andere oever van het Dampsterdiep.

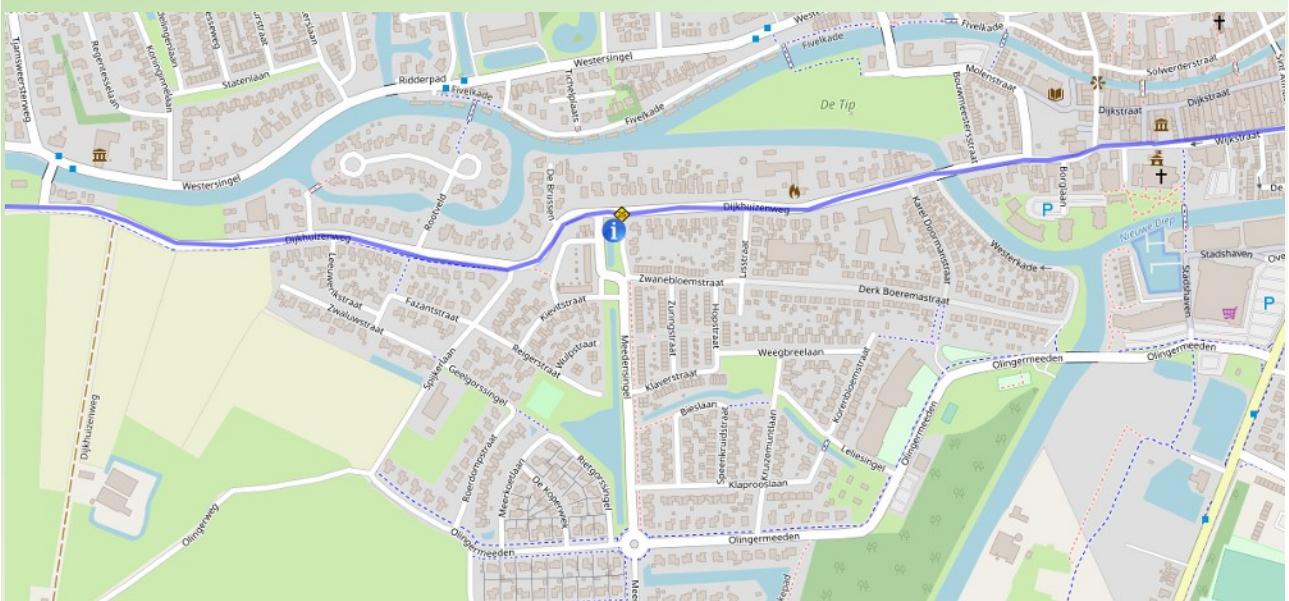

Steenfabriek Rusthoven Wirdum

Informatiepaneel Garrelsweer

Informatiepaneel Appingedam

Informatiepaneel Appingedam (25 kilometer)

Museum Møhlmann

Museum Møhlmann

Museum Møhlmann staat op de andere oever van het Damsterdiep. Direct rechts bij de Tjamsweersterbrug(24,2 kilometer). Deze 47 meter lange Groninger Kop-Hals-Rop boerderij dateert uit de periode 1840-1870. De verdeling tussen de Kop, de Hals en de Romp was als volgt: wonen in het voorhuis(de kop), werken in de hals en oogstopslag en veestallen in de romp. Sinds 2008 is in de grote schuur en de bijschuur Museum Møhlmann gevestigd. In dit particuliere museum worden realistische en figuratieve kunst vertoond. Kunst en historie worden hier letterlijk verenigd.

Het centrum van Appingedam

Als je meer wilt weten over de geschiedenis van Appingedam, is een bezoek aan Museum Stad Appingedam de moeite waard. Appingedam is een van de weinige steden van de provincie Groningen en de enige die deze status net als Groningen al in de middeleeuwen verwierf. De romanogotische Nicolai kerk, de oude rechtbank en de hangende keukens; diverse bezienswaardigheden ademen de geschiedenis van de stad.

Appingedam, stadsrechten in 1327

Hotel Het wapen van Leiden

Paardenmarkt voor Het wapen van Leiden

Het wapen van Leiden

Reizigers verbleven onderweg in herbergen langs de route. Hier vonden ze een bed, een bad, eten en natuurlijk bier of wijn. De naam 'het Wapen van Leiden' dateert uit het vroege begin van de middeleeuwen en komt vaker voor op de route. De naam vindt zijn oorsprong in de handel in lakenstoffen waar de stad Leiden bekend om stond. Kiepkerels (Gronings voor Marskramers) trokken met o.a. lakenstof in een kist of een mand op de rug langs de route. Het wapen van Leiden in Appingedam vinden we in de geschiedenisboeken vooral terug in verband met de ossenhandel. De boeren trokken met hun vee naar de stad Groningen waar het op de vee- of ossenmarkt verhandeld werd. Dit was vaak een dage- of wekenlange voettocht waarbij het vee het tempo bepaalde. Onderweg werd ruim de tijd genomen om de koeien te laten grazen en aansterken, zodat de veehandelaar een betere prijs kon vragen op de (Ossen)markt in Stad.

Informatiepaneel Appingedam

Informatiepaneel Delfzijl

Informatiepaneel Delfzijl (27,9 kilometer). Let op staat enkele tientallen meter vanaf de route!

Het informatiepaneel bij Delfzijl staat enkele tientallen meters vanaf de route en de informatie heeft geen betrekking op iets wat aan de wandelroute ligt. In Appingedam splitst zich de historische stadsweg route en een wandel- en fietsroute. Met uitzondering van de informatie over Opwierde gaat de informatie over de fietsroute.

Opwierde

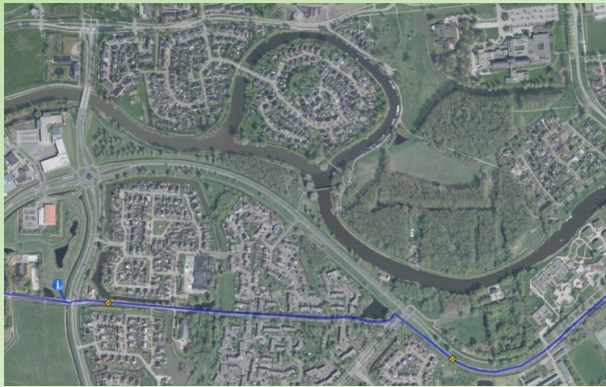
Op de grens van Appingedam en Delfzijl is het authentieke wierdenlandschap nog heel goed zichtbaar. Vanaf kilometer 27,2 (doorgang onder de N33) en het informatiepaneel, aan de rechterkant van de route. Opwierde was eens een dorp op de wierde dat nu is vastgegroeid aan Appingedam. In het oude dorp staat de romanogotische kerk Opwierde uit de dertiende eeuw. De kerk, een eenbeukig gebouw, bestond oorspronkelijk uit drie traveeën. De westelijke travee is in de negentiende eeuw voor de helft afgebroken.

Romanogotische kerk Opwierde (13de eeuw)

Dethmerseiland

Deze buurt in Delfzijl-West dankt zijn naam aan de boerderij die er stond van de landbouwer W.J. Dethmers (1798-1838). De wijk ligt op een eiland in het Damsterdiep en is in het noordwesten door middel van een smalle dam aan het vaste land verbonden. Feitelijk is het dus een schiereiland, zij het kunstmatig. Het eiland is ontstaan doordat een meander in de rivier de Delf tijdens de kanalisatie werd afgesneden.

*Dethmerseiland, ontstaan door afsnijding
Tuikwerderrak*

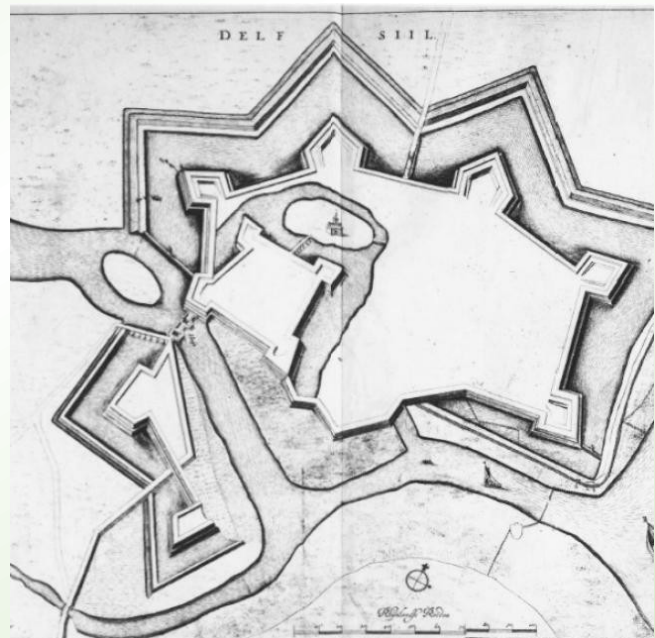

Tucquerder Reak (1869)

komt van het verdwenen wierdendorp Tuikwerd. De meander vormde een belangrijke hindernis voor het scheepvaartverkeer en voor de vlotte afwatering. Om hier verbetering in aan te brengen maakte men al in 1650 plannen voor een afsnijding van het Tucquerder Reak. Uiteindelijk werd in 1874 een nieuw kanaalbed gegraven. Hierdoor ontstond Dethmerseiland.

De vesting Delfzijl

Delfzijl is sinds het einde van de 16^e eeuw een vesting. In 1876 komt het Eemskanaal gereed. De Rijksweg naar Groningen wordt aangelegd en in 1884 wordt er hard gewerkt aan de spoorverbinding met de stad. De vesting diende daarmee niet langer als verschansing en verloor haar functie.

Vesting van Delfzijl (1600-1700)

Dorpsterzijl, eindpunt fietsroute

Dorpsterzijl

Het huidige eindpunt van de Stadsweg (Fietsroute). Door de aanleg van het Eemskanaal werd de verbinding van het Damsterdiep met open zee overbodig. Er werd een dam gelegd met daarin een nieuw afwateringsgemaal. De Drie Delfzijlen. Het oude monument Dorpsterzijl is herplaatst in deze nieuwe dam. Vroeger ging men hier naar het dorpje Oterdum van waaruit de veerverbinding met Duitsland werd onderhouden.

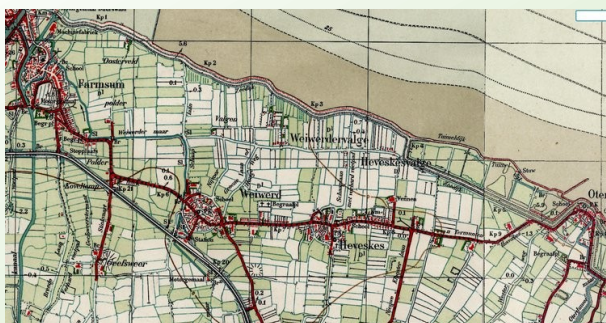
Informatiepaneel Delfzijl, niet echt op de route!

Eindpunt wandelroute Historische Stadsweg

De informatie op het laatste informatiepaneel geeft aan dat de route eindigt bij het Dorpsterzijl. Dit is voor de fietsroute. De wandelroute volgt de meer originele route en eindigt bij de zeesluizen tussen Farmsum en Oosterhorn. Vanaf hier liep de stadsweg naar Oterdum. Vandaar was er een veerverbinding met Knock in Ost-Friesland.

In 1958 is ten oosten van Farmsum het industriegebied Oosterhorn aangelegd. Dit industriegebied heeft een grootte van 180.000 m² en heeft het gebied tussen Farmsum en Oterdum volledig veranderd. Hierdoor is de stadsweg samen met de dorpen Heveskes, Oterdum en Weiwerd volledig verdwenen.

1950: tussen Farmsum en Oterdum

2019: tussen Farmsum en Oterdum